

GAZDASÁGSZOCIOLÓGIA I.

Készült a TÁMOP-4.1.2-08/2/A/KMR-2009-0041 pályázati projekt keretében
Tartalomfejlesztés az ELTE TáTK Közgazdaságtudományi Tanszékén
az ELTE Közgazdaságtudományi Tanszék
az MTA Közgazdaságtudományi Intézet
és a Balassi Kiadó
közreműködésével

Készítette: Szántó Zoltán

Szakmai felelős: Szántó Zoltán

2010. június

GAZDASÁGSZOCIOLÓGIA I.

13. hét

Gazdasági szervezetek szociológiája Gazdasági szervezetek és társadalmi kapcsolathálók

Szántó Zoltán

Egy országos értékpapírpiac társadalomszerkezete

- A nyolcvanas években a szociológusok kezdték figyelmüket a piacokra összpontosítani, valós társadalmi szerkezetként vizsgálva őket: Harrison White elemzéseit indították el ezeket a vizsgálódásokat
- Wayne Baker a részvények piacának társadalmi szerkezetét elemzi 1984-es írásában
- A piacok nem pusztán gazdasági, hanem társadalmi szerkezetnek is tekinthetők

Elméleti keretek

- Általános modell: a piacok, mint hálózatok modellje
  - Magatartási előfeltevések
  - Mikrohálózatok mintái
  - Makrohálózatok mintái
  - Árfolyam következmények

- A tőzsde ideáltipikus (mikroökonómiai) és empirikus (gazdaságszociológiai) modelljének összehasonlítása a fenti szempontok alapján

A piaci magatartás posztulátumai

- Ideáltipikus modell
  - Hiperracionalitás
  - Opportunizmus hiánya
- Empirikus modell
  - Korlátozott racionalitás
  - Némi oportunizmus
- Ideáltipikus modell: minden piaci szereplő korlátlan információfeldolgozó és –elemző képességgel felruházott, önérdékét követő haszonmaximalizáló
- Empirikus modell: a piaci szereplők realisztikusabban írhatók le két olyan magatartási feltevés segítségével, melyeket a gazdasági szervezetek tanulmányozásának „tranzakciós költségeken” nyugvó megközelítése (Oliver Williamson) vesz igénybe
  - Az emberek viselkedése korlátozottan racionális
  - Legalább néhányan opportunistán cselekszenek
- Korlátozott racionalitás (Herbert Simon): az ember kognitív képességeinek és adottságainak inherens korlátait hangsúlyozza, melyek az információk átvitelére és feldolgozására, az adatelemzésre, valamint a bonyolult és bizonytalan feltételek közötti döntéshozatalra vonatkoznak

- Opportunizmus: a piaci szereplők némelyike nem teljesen szavahihető és becsületes, mindig lesz néhány olyan fél, aki kihasználja a többieket, hamis és félrevezető információkat szolgáltatva, megszegve az egyezségeket stb.
- Williamson: „...az opportunizmus némi csalafintasággal gondoskodik az önérdek követéséről” (1981)
- A korlátozott racionalitás és opportunizmus két posztulátuma jól illik az opciós piacra
  - A parkett szereplői nagyon is tisztában vannak korlátaikkal
  - Piaci opportunizmus formái a parketten: kereskedelmi visszaélések, csalás, belső információval való kereskedés stb.
- Bizonytalanság a piacon: a bizonytalanság elválaszthatatlan része a piacnak, fő forrása az árfolyam ingadozása és a piacszerzők formális kötelezettségeinek megszegése
- A részvényárfolyamok ingadozása és a tömeg mérete: a nagyobb árfolyam ingadozású opciók piachelye több kereskedőt vonz, így a nagy tömeg sokkal több lehetséges piaci kapcsolatot kínál – ez viszont, a korlátozott racionalitás miatt, gyengíti a piac hatékony működését
- Opportunizmus és társadalmi ellenőrzés: az opportunizmus a piacon a bizonytalanság szintjének megfelelően változik – minél nagyobb a bizonytalanság, annál több az indíték az opportunistá viselkedésre: annál több piacszerző fogja megpróbálni, hogy kibújjon megerősítési kötelezettségei alól
- A megerősítési kötelezettségek elmulasztása azonban negatív szankciókat vonhat maga után
  - Formális szankciók (pl.: bírság, a tevékenység időleges felfüggesztése stb.)
  - Informális szankciók (pl.: kizárás, kiközösítés stb.)
- Kis tömegben a részvétel informális ellenőrzése jobban megakadályozza a piacszerzőket abban, hogy kibújjanak megerősítési kötelezettségei alól

Piachálózati modellek

- A mikrohálózatok modelljei:
  - Ideáltipikus piacon semmi nem korlátozza a szereplők azon képességét, hogy kommunikáljanak az összes többi szereplővel – a szereplők mikrohálózatai kiterjedtek, átlagosan minden szereplő sok más szereplővel kereskedik
  - Empirikus piacon a szereplők kereskedésük korlátozására és visszafogására kényszerülnek, szűkebbre szabják partnerkereső tevékenységüket („a közelben levőkkel való kereskedelem”) – a szereplők szűkített mikrohálózatokat alakítanak ki – kis és nagy parkett között nincs különbség a mikrohálózatok tekintetében
- A makrohálózatok modelljei:
  - Az ideáltipikus piacon a kiterjedt mikrohálózatok differenciálatlan, átfogó piaci makrohálózatokat eredményeznek – a makrohálózat szerkezete egyetlen egységes klikk (a tömeg mérete nem határozza meg a hálózati struktúrát)
  - Az empirikus piacokon a parkett méretének függvényében a makrohálózat differenciálódik: a nagy tömeg sokkal differenciáltabb, mint a kicsi – a tömeg méretének növekedésével a kereskedelem egyre decentralizáltabbá, szétszórtabbá és fragmentáltabbá válik, növelve ezáltal a makrohálózat differenciálódását (klikkesedés)
- A mikroökonómiai elmélet két fő premisszája
  - A sokszereplős piac sokkal kompetitívebb és atomizáltabb, mint a kevésszereplős
  - A piaci szereplők számának növekedésével a piac egyre kompetitívebbé és egyre differenciálatlanabbá válik
- A gazdaságpszichológiai elemzés szerint viszont a piac méretének növekedése növeli a differenciálódást, csökkenti a versenyt, és rontja a piac teljesítőképességét (a méret csökkenésének hatása éppen ellenkező)

Árfolyam-következmények

- Milyen hatással van a hálózati struktúra az opció árfolyamára?
  - Ideáltipikus feltételek mellett az árfolyamok ingadozásának csökkenését jelezhetjük előre – az ideáltipikus makrohálózatok tompítanak az opciós árfolyam volatilitását
  - Az empirikus piacon
    - A nagy méret és növekedés az opciós árfolyam ingadozását idézi elő („fragmentálódás”)
    - Kis méret elősegíti az árfolyamingadozás csökkenését

Összefoglalás

Ideáltipikus modell	Empirikus modell
Hiperracionalitás Opportunizmus hiánya	Korlátozott racionalitás Némi opportunizmus
Kiterjedt mikrohálózatok	Szűkített mikrohálózatok
Differenciálatlan makrohálózatok	(a) Nagy és jól differenciált makrohálózatok (b) Kicsi és kevésbé differenciált makrohálózatok
Csökkenő árfolyamingadozás	(a) Növekvő árfolyamingadozás (b) Csökkenő árfolyamingadozás

GAZDASÁGSZOCIOLÓGIA I.

13. hét

SZEMINÁRIUM

A tőzsde társadalomszerkezete. Hálózati gazdaság

Szántó Zoltán

Irodalom

- W. Baker: Egy országos értékpapírpiac társadalomszerkezete (in.: GRISZ, 181–198.)
- Barabási A.–L.: Hálózati gazdaság (in.: Bh, 216–235.)

Feladatok (2. irodalom)

1. Hogyan alkalmazkodnak a vállalatok a posztindusztriális korszakban az információs gazdaságnak is nevezett, megváltozott piaci környezethez? Milyen módon alakítják át belső szerkezetüket?
2. Mit jelent az igazgatótanácsi hálózatok kisvilág-dinamikája?
3. Hogyan értelmezhető a hálózati gazdaság skálafüggetlensége?
4. Milyen módon tudjuk a piacot, mint irányított hálózatot leírni?
5. Hogyan terjed a válság a globális gazdasági hálózatokban?

Vége

ELTE TátK Közgazdaságtudományi Tanszék

Köszönjük, hogy használta a tananyagunkat!

Bármilyen kérdést, megjegyzést örömmel várunk az

eltecon.hu

honlapon feltüntetett címekre